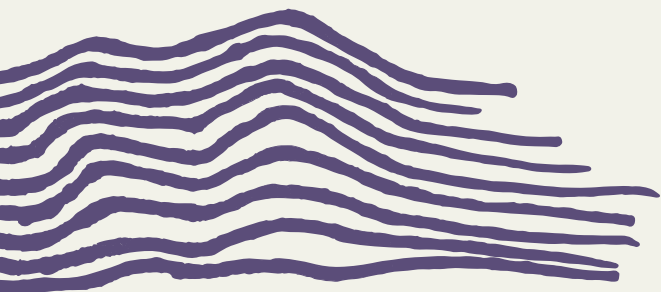

Medarbejderes implementering af personafstemte interaktioner (PAMI) i demensomsorgen.

Et pilotprojekt

Hanne Mette Ochsner Ridder
professor ved Musikterapiuddannelsen
og ph.d. -specialiseringen i Musikterapi,
Aalborg Universitet.
@ hmr@ikp.aau.dk

Maria Gjerulff Schmidt
cand.mag i musikterapi. Musikterapeut
i Varde Kommune (2019-2023) og
Marielund, Kolding (fra 2023)
@ musikkensterapi@gmail.com

Kari Toverud Stork
leder af Demensplejecentrene,
Ældre og Handicap, Varde Kommune
@ kast@varde.dk

Abstract

Når vi tager os af mennesker med svær demens, skal vi gøre det tilstrækkelig omsorgsfuldt. At udøve ægte omsorg er at lytte efter andet end ordene, dvs. forholde sig til tonefald og kropssprog. Der er evidens for en positiv effekt af brugen af musik i demensomsorgen hvilket er inddraget i undervisningsforløb hvor medarbejdere på plejehjem introduceres til anvendelsen af personafstemte musikalske interaktioner (PAMI). Materialet til undervisning er udviklet for at støtte medarbejdere i komplekse omsorgsopgaver og til at sprogliggøre faglige omsorgshandlinger. I et pilotprojekt har vi undersøgt medarbejderes implementering af PAMI i omsorgen for personer med demens på et plejehjem i Varde Kommune. Fundene viser at medarbejderne implementerer PAMI ved at nynne og synge, er bevidste om toneleje og kropssprog og at skabe trygge rammer og samvær. De oplevede en øget faglighed, forbedret relation til personen med demens og nye muligheder for samarbejde med kolleger og pårørende. Dette bidrog ifølge ledelsen til øget trivsel hos både demensramte og medarbejdere. Pilotprojektet peger på relevansen af mere forskning i hvordan kompetenceudvikling af medarbejdere kan bidrage til en personafstemt og omsorgsfuld kultur i demensplejen.

Bølger af tryghed og utryghed

Vi skal forflytte Bent, og han skal liftes. Vi sætter musik på som vi ved, Bent kender. Han synger rigtigt godt med på "I Danmark er jeg født". Der er genkendelse, og Bent er tryk. Da vi så skal forflytte ham, råber han vildt højt og bliver urolig. Det lykkes os ikke at forflytte ham uden råben og uro. Bagefter synger jeg "Jylland mellem tvende have", mens jeg holder min hånd på hans skulder. Efter de første linjer synger Bent selv sangen. Det er tydeligt for mig, at han bliver bragt tilbage til et mere roligt sted i sig selv og er tryk igen. (Medarbejder, 2023, Varde Kommune)

Introduktion

Beskrivelsen med Bent er en oplevelsesbeskrivelse, skrevet af en medarbejder. Den er et eksempel på hvordan medarbejdere i demensomsorgen har sat ord på anvendelsen af personafstemte musikalske interaktioner (PAMI) i deres daglige arbejde. Efterfølgende reflekterede medarbejderen:

Situationen er som bølger. Musikken før forflytningen skabte genkendelse og god kontakt – så skulle vi forflytte, og der er fuld blus på råben og utryghed. Efter forflytningen kan vi igen med sangen skabe kontakt, tryk og ro. Det kunne være spændende, om vi over tid ved hjælp af musikken kan gøre bølgerne knap så store og mindske ubehag. (Medarbejder, 2023, Varde Kommune)

Medarbejderen deltog sammen med en gruppe kolleger i et undervisningsforløb hvor teorien bag PAMI blev integreret i deres daglige praksis. I undervisningen blev der taget udgangspunkt i konkrete situationer som var udfordrende for den enkelte medarbejder. Herefter blev der i fællesskab reflekteret over hvordan medarbejderne kan bruge nærvær, stemme, berøring og musik for at skabe tryk og en god kontakt. Medarbejdernes refleksioner svarer til de elementer der indgår i hvad Haunch og kolleger (2022) betegner som en omsorgsfuld kultur; a caring culture. Her er fokus på medarbejdertrivsel, en positiv tilgang til demens, værdier for omsorg og for den stemning der er på stedet. Det indebærer teamwork, engagement fra ledere og supervisorer samt prioritering af relationen mellem person med demens og medarbejder. Ifølge forskningsnetværket INTERDEM¹ er værdighed, autonomi, gensidighed og social integration

afgørende faktorer for at yde en demensomsorg af høj kvalitet (Moniz-Cook et al., 2011).

Det er svært at adskille omsorg, pleje og behandling, og vigtigt ikke at se omsorg som blot et middel til et mål, men som noget godt i sig selv. Derfor ønsker Det Etske Råd (2022) en diskussion af omsorgskulturen i det danske sundhedsvæsen og henviser til lektor i filosofi, Jørgen Husted, der i sin bog om etik og værdier i sygeplejen forstår omsorg som det at anse et menneske som "værdifuldt i sig selv" og at "søge at beskytte det, værne om dets velfærd og fremme dets værdifulde vækst og udvikling" (Husted, 2013, s. 43). I tråd med det beskrev teolog og filosof, Knud E. Løgstrup, at for at kunne udøve ægte omsorg, må man kunne lytte efter andet end ordene, dvs. forholde sig til tonefald og kropssprog. Løgstrup forklarede desuden at utryk undertrykker udtryksfuldheden og således muligheden for at være fuldt til stede og udtrykke sig mere indtrængende og levende (Det Etske Råd, 2022; Løgstrup, 1957, s. 214).

I sin redegørelse for omsorg i Sundhedsvæsenet gør Det Etske Råd (2022) opmærksom på at medarbejderes trivsel ofte hænger sammen med demensramtes trivsel og vice versa. Manglende trivsel hos demensramte afspejler sig bl.a. i et alarmerende forbrug af antipsykotisk medicin til personer med demens. Derfor har en sammenslutning bestående af Alzheimerforeningen, Ældre Sagen, FOA, Pårørende i Danmark og Roche Danmark (AlzF et al., 2023) foreslået en handlingsplan til halvering af forbruget inden år 2025. En sådan reduktion vil kræve en forbedret pleje- og behandlingsindsats:

"Pleje og omsorg for personer med demens er komplekst. Det stiller høje krav til plejepersonalets faglighed. Personalet skal have de rette faglige redskaber til at udføre deres arbejde. Derfor mener vi, at alle medarbejdere i sundheds- og plejesektoren i højere grad bør tilbydes efter- og videreuddannelse, der højner demensfagligheden." (AlzF et al., 2023, s. 15).

Det er vigtigt at god omsorg for mennesker med demens samtidig er god omsorg for medarbejderne. Ifølge Sundhedsdatastyrelsen er der 791 kommunale plejehjem i Danmark (Social- og Ældreministeriet, 2022). Størsteparten af beboere her har demens, dog uden at være udredt eller have fået stillet en diagnose (Jørgensen, 2023). Demens er en paraplybetegnelse for en lang række neurokognitive forstyrrelser som kan påvirke opmærksomhed, planlægning, ar-

¹ INTERDEM: Early detection and timely INTERvention in DEMentia. www.interdem.org

bejdshukommelse, indlæring, sprog, sansebe-
arbejdning og empati (DSM-5, 2013). Demens-
sygdomme er progressive og starter oftest med
milde kognitive forstyrrelser. For mennesker
som med tiden har udviklet svær demens, er
der behov for hjælp til alle daglige gøremål, og
ofte for en plejehjemsbolig.

Der er evidens for at musik fremmer psykolo-
giske, kognitive, funktionsmæssige og sociale
ressourcer hos personer med demens, og at
musik kan berolige og skabe tryghed, regulere
stemningsleje og arousal, og anvendes til at
udtrykke følelser og skabe samvær (Ridder,
2022). Sundhedsstyrelsen (2019) anbefaler
musikterapi i den kliniske retningslinje til be-
handling af adfærdsmæssige og psykologiske
symptomer på demens, hvilket netop er symp-
tomer der alt for ofte fører til medicinering
med antipsykotisk medicin.

Der er p.t. ikke tilstrækkeligt med uddannede
musikterapeuter til at kunne bidrage til omsor-
gen på samtlige kommunale plejehjem. På den
baggrund er der i et Velux-finansieret forsk-
ningsprojekt udviklet undervisningsmateriale
hvor medarbejdere på plejehjem introduceres
til teori og praksis for personafstemte musik-
ske interaktioner (PAMI). Materialet kan støtte
medarbejdere i komplekse omsorgsopgaver
og i at sprogliggøre faglige omsorgshandlin-
ger. Værdigrundlaget for PAMI formidler en
forståelse af mellemmenneskeligt samvær
med begrebet afstemning ("attunement").
Teorien bag PAMI er uddybende forklaret i
bogen *Stemning* (Ridder & Krøier, 2022), og
PAMI-forskningens delprojekter er beskrevet i
en fælles resultatartikel (Ridder et al., 2023).

Opsummerende ser vi et behov for omsorgs-
fuld anvendelse af musikalske interaktioner
for mennesker med demens på plejehjem hvor
medarbejdere støttes i at tilbyde et nærvæ-
rende samvær i dagligdagen med værdighed,
autonomi, gensidighed og social integration.

Metode

Med fokus på at udforske hvordan medarbej-
dere i demensomsorgen kan skabe en om-
sorgsfuld kultur, stiller vi følgende forsknings-
spørgsmål:

Hvordan implementerer medarbejdere
personafstemte musikalske interaktioner
i omsorgen for personer med demens på

plejehjem, og hvad er den potentielle virk-
ning og subjektive vurdering?

For at besvare vores forskningsspørgsmål
tager vi udgangspunkt i praksis som den
naturligt udfolder sig i en specifik kontekst. Vi
gør ikke brug af eksperimentelle metoder med
testning af en intervention, men gennemfører
forskningen som et pilotprojekt hvor vi følger
afprøvningen af et enkelt undervisningsforløb
i praksiskonteksten og udforsker dens poten-
tielle virkning, implementering og subjektive
vurdering.

Et pilotprojekt er en forløber for et større
anlagt projekt, så erfaringer og resultater fra
forskningsprojektet kan danne grundlag for
den videre forskning. Grundigt forberedte
forskningsundersøgelser baseres på pilot-
projekter som bidrager med vigtig viden til
praksis og forskning, selvom de ikke produce-
rer viden der kan generaliseres. Pilotprojekter
kan baseres på forskellige forskningsdesigns
og kan være eksperimentelle eller, som i dette
tilfælde, et casestudie (Ridder & Bonde, 2014;
Wedin & Sandell, 2008).

Casestudier er empiriske undersøgelser af
særlige fænomener og bygger på viden om
hverdagslivet samt erfaringsbaseret viden
som kan omsættes til handling (Ridder og
Bonde, 2014). Typisk anvendes flere typer af
analyser i casestudiet som en form for "multi-
level inference" hvor slutninger dannes ud fra
forskellige perspektiver (Gerring, 2017, s. 29).
Den kontekstnære undersøgelse, som foregår
i en naturalistisk setting, kan analyseres gen-
nem en form for mønsterdannelseslogik (Yin,
1994) hvor de praksisnære og udførlige beskre-
velser gør det muligt for andre at bedømme
resultaternes relevans for deres egen situation
(Ridder & Fachner, 2016).

I vores casestudie er casen et undervisnings-
forløb på demensplejehjem og omfatter
forløbet og de aktører der er en del af un-
dervisningen. Det er en undersøgelse af det
ideografiske enkelttilfælde med henblik på at
få indsigt i og viden om hvad der manifeste-
rer sig i praksissammenhænge. For at sikre at
metoden lever op til internationale krav for ca-
sestudier, har vi i vores formidling forholdt os
til "The CARE guidelines" som er en tjekliste til
formidling af CASE Reports (CARE, 2013). Lige-
ledes har vi forholdt os til forskningsformidling
af casestudiet i praksis som det er beskrevet af
psykolog og evalueringsforsker Knud Ramian
(2012).

Dataindsamlingen i pilotprojektet er afgrænset til et specifikt fokus for casen og består af forhåndenværende og tilgængelige data. Denne form for "data-mining" sikrer en integration af praksis og forskning (Epstein, 2010). Data-mining er brugen af eksisterende data som afdækkes og indsamles til forskningsformål og er på den måde direkte knyttet til anvendelse i praksis. Vi har afgrænset dataindsamlingen til materiale som udformes af medarbejderne som led i undervisningsforløbet. Det sikrer at data har givet mening for dem, det handler om. Da vi undersøger omsorgssituationer, som ikke nødvendigvis er sprogliggjorte, kommer vi tættere på vores informanternes praksis ved at anvende deres eget materiale, frem for efterfølgende at interviewe dem.

Intervention

Traditionel klinisk forskning foregår oftest som afprøvning og testning af en intervention. I dette projekt var interventionen en allerede planlagt del af musikterapeutens arbejde. Dog var det en ny intervention i konteksten som ikke tidligere var afprøvet her. Undervisningsforløbet var på forhånd udviklet og defineret i et større forskningsprojekt (Ridder et al., 2023), og musikterapeuten fulgte kurssets læringsmål, struktur og tidsplan som er beskrevet i en kursusbeskrivelse med information til ledelse og kursusansvarlige (Ridder & Krøier, 2022a). Både musikterapeuten og ledelsen kendte til den bagvedliggende teori som er beskrevet i bogen Stemning (Ridder & Krøier, 2022b). Baggrunden for undervisningen er baseret på i to ph.d.-afhandlinger (Anderson-Ingstrup, 2020; Krøier, 2022) samt

flere delstudier. En samlet liste over forskningen findes på hjemmesiden www.pami.aau.dk. Konkret bestod undervisningsforløbet af fire undervisningsmoduler som hver varede fire timer. Musikterapeuten introducerede teori og omsatte teorien ved hjælp af øvelser og faglig sparring i gruppe og individuelt. For at sikre at undervisningen gav mening og gradvist blev omsat og integreret i den daglige pleje og omsorg, blev undervisningen ikke afholdt i et stræk, men fordelt med 1-2 timer ugentligt.

Data

I undervisningen af PAMI anvendes to redskaber, Musikomsorgsplaner (MOP) og Oplevelsesbeskrivelser (OPBS), som musikterapeuten/underviser introducerer i begyndelsen og som danner udgangspunkt for de faglige sparringer. Begge redskaber afspejler hvordan PAMI forankres i dagligdagen, og blev af musikterapeuten anonymiseret, fotograferet og videresendt til forsker. Herudover indgik medarbejdernes evaluering af og kommentarer til undervisningen, samt tre korte, overordnede evalueringer fra ledelsen. I det følgende uddyber vi de forskellige typer af data.

Musikomsorgsplaner (MOP)

Formålet med MOP er at hver medarbejder som led i den daglige omsorgspraksis planlægger, gennemfører og evaluerer indsatser med musikalske interaktioner for at imødekomme psykologiske behov hos udvalgte borgere med demens. Figur 1 viser et udsnit af MOP hvor medarbejderen kan krydse af hvilken omsorgssituation det drejer sig om, hvor det foregår, hvordan musik inddrages, og hvilken funktion musikken har.

MUSIKOMSORGSPLAN

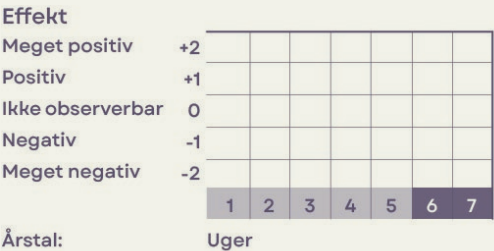
Struktureret arbejde i medarbejdergruppen om brug af personafstemt musikalsk interaktion i dagligdagen.

Navn på borger

Omsorgssituation	Sted	Musik	Funktion
☐ Påklædning	☐ Egen stue	☐ Nynne	☐ Ramme
☐ Toiletter	☐ Fællesstue	☐ Synge	☐ Musikalsk cuing
☐ Bad	☐ Køkken	☐ Rim og remser	☐ Regulering
☐ Måltid	☐ Badeværelse	☐ Musikinstrumenter	☐ arousal op
☐ Aktivitet	☐ Have	☐ Afspille musik	☐ arousal ned
☐ Samvær	☐ Andet:	☐ Andet:	☐ Relation
☐ Andet:	☐	☐	☐ Afstemning

Figur 1. Udsnit af musikomsorgsplanen med afkrydsningsmuligheder.

For hver gang den planlagte intervention er afprøvet, giver medarbejderen sin subjektive vurdering af effekten. Det foregår med et helt enkelt effektmål hvor der på en 5-punkts Likert-skala scores følgende: Meget negativ (-2), Negativ (-1), Ikke observerbar (0), Positiv (1) og Meget positiv (2) som det fremgår af figur 2. Denne vurdering er nødvendig for at kunne tage stilling til om den nye indsats er positiv for borgeren. Medarbejderne havde i MOP desuden mulighed for at tilføje musik- og sangvalg samt kommentarer eller bemærkninger til hvordan omsorgen var forløbet.

Figur 2. Medarbejdervurdering af en intervention med PAMI.

Oplevelsesbeskrivelser (OPBS)

OPBS er korte beskrivelser af situationer med PAMI. Formålet med OPBS er at den enkelte medarbejder bliver bevidst om situationer med PAMI, og opøver kompetencer til at beskrive faglige handlinger. Hver medarbejder støttes i at formulere korte OPBS gennem øvelser i undervisningen og i dialog med de øvrige medarbejdere i gruppen. Det er subjektive fortællinger som inddrager fortællerens perspektiv og indsigt. Fortælleren opfordres til at medtage beskrivelser af Følelser, Indre billeder, Kropsfornemmelser og Associationer (FIKA) hvor det er relevant. På den måde integreres teorien i de korte beskrivelser som først fortælles mundtligt, og derefter formuleres som skriftlige OPBS.

Evalueringer
Medarbejdere

Efter forløbet evaluerede medarbejderne deres udbytte af undervisningen hvor musikterapeuten spurgte ind til teoriundervisning, øvelser, sparring, organisering og afsluttede kommentarer. Musikterapeuten nedskrev medarbejdernes svar som efterfølgende blev sendt til dem for member check.

Musikterapeut og ledelse

Musikterapeuten forholdt sig til samme spørgsmål som medarbejderne og sendte sin skriftlige evaluering til både medarbejdere, ledelse og forsker. De tre ledere blev bedt om at sende en skriftlig evaluering.

Etik

Pilotprojektet er en del af PAMI-forskningsprojektet ved Aalborg Universitet. Ved henvendelse til den regionale videnskabsetiske komite er der givet svar om at projektet ikke er anmeldelsespligtigt. Alle data, som er videresendt til forsker og databehandler ved AAU, er anonymiserede, ligesom navne er ændret i denne tekst og personhenførbare data er udeladt.

Analyse

Afkrydsning i MOP blev overført til Excel og fik således en numerisk værdi. Uddybende kommentarer blev ligeledes skrevet ind i Excel og blev samtidig forkortet. Herefter blev kommentarer med enslydende indhold samlet, men på en måde så medarbejdernes egne formuleringer og sproglige vendinger blev anvendt. OPBS blev samlet i ét dokument og analyseret med henblik på omfang, temaer og formål. Evalueringerne fra musikterapeuten er bragt i en forkortet form og de tre ledere evalueringer er bragt i deres fulde ordlyd.

Fund

Kursusforløbet blev gennemført i Varde Kommune over 11 uger fra 11. januar til 22. marts 2023. Underviser og dataindsamler, Maria Schmidt, er kandidat i musikterapi og certificeret PAMI-underviser og ansat som musikterapeut i kommunen. Forskningsdelen af projektet blev varetaget af professor i musikterapi Hanne Mette Ochsner Ridder fra Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet. Fra to af kommunens plejecentre blev 9 deltagere tilmeldt. To deltagere stoppede på grund af sygdom, så 7 deltagere gennemførte kurset. Som led i samarbejdet omkring forløbet blev der afholdt 3 møder med lederen af demensplejecentre i Varde Kommune, Kari Toverud Stork, to teamledere, musikterapeut og forsker før, under og efter undervisningsforløbet. Desuden fremlagde ledelsen og musikterapeuten de første erfaringer med projektet til et møde med kommunens Udvalg for Social og Sundhed. I det følgende fremlægger vi vores fund baseret på musikomsorgsplaner, oplevelsesbeskrivelser og evalueringer fra medarbejdere, musikterapeut og ledere.

Musikomsorgsplaner

Som led i undervisningen planlagde og gennemførte medarbejderne 11 forskellige omsorgssituationer med i alt syv borgere som de beskrev i den printede og udleverede MOP. Ved at sammentælle medarbejdernes afkrydsninger i MOP (se figur 1) fremgår det at de beskrevne omsorgssituationer var påklædning (5), toilette (5), samvær (4) og/eller aktivitet (3). De musikalske interaktioner foregik på egen stue (10), i fællesstue (3), på badeværelse (1) eller andet (1). At nynne (9) og/eller synge (8) var det mest populære hos medarbejderne, men de afspillede ligeledes musik (4), brugte kroppen til bevægelse (1), berøring (1) eller lavede rim og remser (1). Musikken blev brugt til at nedregulere arousal (10) og/eller skabe relation (9), og desuden til at skabe en tryk ramme (5) eller opregulere arousal (3). Der blev brugt fra 5 til 30 minutter på interaktionerne med en gennemsnitstid på 13 minutter.

Analysen af afkrydsninger i MOP viser således at PAMI blev anvendt som korte indsatser hvor medarbejderne integrerede nynnen eller sang i hverdagspraksis, typisk i forbindelse med plejesituationer i borgerens egen stue og med henblik på at skabe ro og samvær.

Musikvalg

Medarbejderne noterede i MOP desuden brug af følgende musik:

Sang: *Dejlig er jorden, Den gamle gartner, En sjöman älsker havets våg, Enebærbusk, I en sal på hospitalet, I skovens dybe stille ro, I Østen stiger solen op, Jeg ved en lærkerede, Og kom så og kom så, Se min kjole, Solen er så rød mor, Under den hvide bro.*
Herudover: Salmer, Højskolesangbogen.

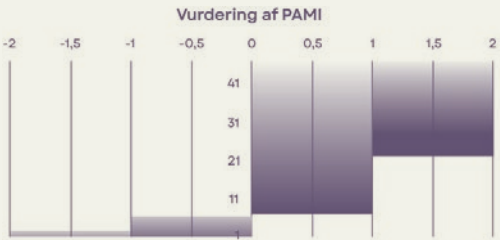
Afspillet musik: Dansk musik, DR-pigekor, Gamle kendte sange, Jodle Birge.

Musik og bevægelse: Munk Madsens materiale (*Wish me luck* med gang og armsving) og *Oh when the saints* (med bevægelse af hænder og fødder)

Analysen af kommentarer om musikvalg viser således at der hovedsageligt blev anvendt hvad en medarbejder betegner som "gamle kendte" danske sange og herunder både højskolesange, salmer og danske evergreens.

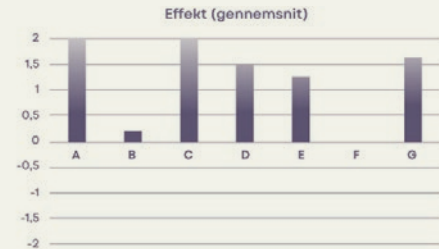
Effekt

De situationer, medarbejderne tog udgangspunkt i, var typisk vanskelige omsorgssituationer som medarbejderne omtalte som krævende. Det er situationer som normalt ville vurderes med en negativ score. Medarbejderne gav i alt en score 47 gange i MOP, med en negativ score 6 gange og en positiv score 41 gange. Scoren 0 (ikke observerbar) blev ikke anvendt. I 5 tilfælde blev der ikke sat en score på et initiativ hvilket ofte var ved selve planlægningen og før afprøvninger. Fordelingen af scores er angivet i figur 3 og viser for størstedelens vedkommende en positiv vurdering af de musikalske interaktioner. Gennemsnittet af vurderingerne er 1,26 hvilket svarer til en score mellem positiv og meget positiv.

Figur 3. Fordeling af score fra meget negativ (-2) til meget positiv (2).

Hos 3 borgere (to kvinder og en mand) var der 6 gange ud af de 47 scorede situationer registreret negativ effekt hvoraf der to gange blev observeret meget negativ effekt. Med 6 negative episoder ud af i alt 47, er procentdelen for negative episoder 12,8%. Således er 87,2% af musikinteraktionerne vurderet som havende en positiv effekt, og hos 4 borgere udelukkende med positiv effekt. De negative episoder er alle registreret til at være foregået i aftenvagten, bortset fra 2 episoder hvor der ikke er angivet tidspunkt. En gennemsnitsberegning viser at effekten har været positiv for 6 ud af 7 borgere, og neutral for en borger (se figur 4). Analysen af medarbejdernes subjektive vurdering af deres indsatser med PAMI viser således en gennemsnitlig positiv/meget positiv effekt.

Figur 4. Gennemsnitlig effekt af PAMI hos 7 borgere.

Medarbejderkommentarer i MOP

Undervisningen i PAMI var opdelt i temaerne Ramme, Regulering og Relation. I analysen er det tydeligt at de tre temaer afspejler sig i medarbejdernes kommentarer. Der ses således en klar tendens til at medarbejderne tog teorien i modulerne videre til praksis. Vi har i nedenstående samlet kommentarerne i samme tre temaer som de er noteret af medarbejderne, og skrevet dem sammen hvor indhold og ordlyd var forholdsvis ens.

Ramme: Skabe tryghed og genkendelse

- sang/nynne under plejen. Stilhed efter behov, skabe rum for et lille, trygt hvil
- brug af sang til at guide, f.eks. ved tandbørstning, forflytninger eller over gulvliste (som fremstod som en forhindring)
- musikalsk cuing: rolig musik før morgenpleje, at gøre de samme ting fra gang til gang, nynnen/sang for at skabe genkendelse/tryghed/overblik
- sanghæfte med relevante sange for borger
- bruge bevidst blid stemmeføring for at skabe tryghed

Regulering

- bruge stemmeføring for at regulere ned i arousal, når der er utryghed ved forflytning (matche for at kunne regulere ned)
- bruge åndedræt eller nynne kendte sange for at guide og regulere ned i arousal
- opdele plejen i bidder med fokus på tempo og timing
- musik og bevægelse baseret på Munk Madsens (2000) bevægelsesprogram

Relation

- synge/nynne sange som kontakt og meningsfuldt samvær
- styrke borgers relation til pårørende ved at lave et sanghæfte som pårørende inviteres til at bruge
- at synge sammen dagligt. Det kan afværge kritiske situationer, da det giver drys af samvær og tanker op med gode følelser.

Samlet set viser analysen af medarbejdernes kommentarer i MOP at de har anvendt de faglige temaer fra undervisningen som overordnet handler om at skabe tryghed og genkendelse, regulere og skabe en relation. De kommenterer at have sunget og nynet og være bevidst om stemmeføring, tempo og timing for at skabe ro og tryghed.

Oplevelsesbeskrivelser

Der blev udarbejdet 9 oplevelsesbeskrivelser hvor den korteste var på 69 ord og den længste på 189. Vi gav hver OPBS en overskrift som afspejler følgende temaer for interaktionerne:

- Fra vrede til en god stemning
- Bølger af tryghed og utryghed
- Fra forvirring til balance
- Når den pårørende må gå
- Sang med regulerende effekt
- Smittende aftensang
- Humor ved sengetid
- Ny sang forstyrrer
- Godnat-nynnen

De 9 OPBS er skildringer af plejesituationer hvor en person skal vaskes, forflyttes/liftes, af- og påklædning til dagen eller natten, eller situationer der foregår som uforberedte, impulsive handlinger hvor en person beroliges ved at synge sammen, eller hvor en gruppe borgere hygger sig til fællessang. Alle OPBS er således med nynnen eller sang. I en OPBS forsøger medarbejderen sig med en sang fra ABBA som personen tilsyneladende ikke kender, men konstaterer at sangen ikke vækker genkendelse og at personen derfor "ikke er med". Det er personen til gengæld når medarbejderen synger *Se min kjole*. I nedenstående eksempel på en OPBS blev aftensang afprøvet over en periode hos en borger med demens, Lis, som havde svært ved at samarbejde om at skulle i seng og svært ved at falde til ro.

Sang til natten

Det er sengetid for Lis, og hun skal have hjælp til toilette og til at få nattøj på. Som de andre gange nynner jeg *Se min kjole* for at skabe genkendelighed. Denne gang nynner Lis selv med. Hendes humør er fantastisk. Hun har endda overskud til at udvise humor: da jeg hjælper trøjen over hendes hoved, siger hun "Bøh" til mig og smiler da hovedet kommer til syne igen. Jeg nynner videre i et lavt tempo og med luftig og blid stemme. Hun samarbejder også da jeg hjælper hende i seng. Hun lægger sig ned, og jeg hvisker godnat. Lis hvisker tilbage: Godnat.

Det overoverordnede formål med PAMI, som de er beskrevet i medarbejdernes OPBS, er at skabe tryghed og ro, ændre humør og at skabe samvær med god stemning og humor.

Medarbejdernes evaluering

De 7 medarbejdere evaluerede forløbet sammen med musikterapeuten. Medarbejdernes kommentarer fordeler sig i fem kategorier: Faglighed, Forhold til den enkelte borger, Samarbejde med kolleger, Samarbejde med pårørende, og Kursets struktur og indhold. I det følgende har vi medtaget enkelte eksempler på anonymiserede kommentarer.

Faglighed

- Det med at bruge musikken har jeg altid gjort. Men nu gør jeg det målrettet og med fagligt belæg for det.
- Mit fokus er flyttet fra det verbale til det nonverbale.

Forhold til den enkelte borger

- Jeg føler jeg gør noget for vedkommende – og det betyder noget for mig. Jeg bliver tanket op indefra af det. Det nærer.

Samarbejde med kolleger

- Det bliver godt, når vi bliver flere uddannede, så vi har en fælles forståelse for, hvordan kontakten kan skabes på en rigtig enkel måde gennem lyd/musik/krop/stemme med vores borgere.

Samarbejde med pårørende

- Jeg vil vise hans kone, hvordan hun kan nynne stille sammen med ham.

Kursets struktur og indhold

- Den fælles sparring har givet mig stor trykthed i at tage musikken med mig videre. Den individuelle sparring har givet mig en konkret plan at gå efter ... Øvelserne har været forrygende gode og kan let overføres til vores hverdag.

Til evalueringen gav medarbejderne positiv feedback. De gav udtryk for øget faglighed, forbedret forhold til den enkelte borger, nye muligheder for samarbejde med kolleger og pårørende, og gav udtryk for tilfredshed med teori, øvelser og faglig sparring samt med kursets underviser.

Musikterapeutens evaluering

Medarbejdere i PAMI-undervisningsforløbet var fra to forskellige plejecentre hvilket betød ekstra krav til organisering og logistik. Musikterapeuten forholder sig i sin evaluering til organiseringen og foreslår følgende:

- Større hold, evt. 10-12 deltagere. Det giver mindre sårbarhed i forhold til sygdomsperioder/afbud/ferie.

- Gruppesparring adskilt, så det foregår på hvert af de to plejecentre. Fordel: mindre kørsel og koordinering.
- Individuel sparring kun på det plejecenter hvor den enkelte deltager arbejder, så jeg kan komme med ind til deres borger og give "in vivo" sparring.
- Tydelighed i kommunikationen omkring aftenvagternes rolle, når de indkaldes til en (uvant) dagvagt.
- Evt. teamledere med til et af modulerne (f.eks. modul 3)
- Evt. afsætte 3 timer til hvert modul (mere tid til øvelser)
- Evt. afholde alle/nogle af gruppesparringerne online for at spare transport og tid (nogle kommer kun ind for denne time på deres fridag)

Ledelsens evaluering

Teamleder ved Demensenheden Lyngparken, Susanne Seider, skriver ved pilot-projekts afslutning: Jeg er meget positivt stemt for musikterapi og PAMI. De, der har været involveret, har haft gavn og glæde deraf. Og jeg tænker at vores beboere vil have god gavn af at flere medarbejdere fik musikterapi som værktøj.

Else Ladegaard, teamleder ved Skovparken kommenterer: Set fra mit perspektiv, kan jeg kun sige at musikterapi og PAMI kan gøre noget godt for vores beboere med demens, og jeg ville meget gerne have uddannet en flok mere, måske i lidt ændrede rammer.

Leder af Demensplejecentrene Kari Toverud Stork, vurderer at: PAMI som redskab har med sin systematik en vigtig indflydelse på beboernes adfærd og deres trivsel. Dette både på det individuelle niveau og i gruppesammenhæng. Den ensartede tilgang har medført at beboeren ved hvad der skal ske og kan medvirke til et samarbejde og/eller ændret adfærd. Musik og sang bliver på den måde med til at understøtte både beboeres og medarbejdernes trivsel, da frustration og rådvildhed reduceres og i nogle tilfælde helt undgås. Desværre har Ældre og Handicap i Varde Kommune kun arbejdet med PAMI i kort tid og kun haft få medarbejdere afsted, så det har ikke været muligt at vurdere resultater i forhold til medicinreduktion.

Kari Toverud giver afslutningsvis udtryk for gerne at ville uddanne flere medarbejdere i PAMI "da vi fortsat tror på at det kunne have effekt både på medicinforbruget og risiko for udadreagerende adfærd og dermed arbejds-skader med mere."

Samlet set er evalueringerne positive. Musik-terapeuten foreslår organisatoriske ændringer med hensyn til holdstørrelse, planlægning og tidsforbrug. Ledernes evalueringer peger på at både personer med demens og medarbejdere har haft et positivt udbytte af PAMI-undervisningen, reduceret frustration og rådvildhed, og at trivsel understøttes hos begge parter. Der udtrykkes et ønske om fortsat undervisning og at en potentielt målbar effekt kunne være medicinreduktion.

Diskussion

I pilotprojektet har vi undersøgt medarbejderes implementering af PAMI i omsorgen for personer med demens på plejehjem. Opsummerende er vores fund følgende: medarbejderne anvendte PAMI som korte indsatser hvor de nynnede eller sang som en del af hverdagspraksis, typisk i forbindelse med plejesituationer, for at skabe ro og samvær. De anvendte hovedsageligt velkendte danske sange og vurderede at deres indsatser med PAMI havde en positiv og endda meget positiv effekt. Rent fagligt integrerede medarbejderne teoretiske begreber fra undervisningen som handler om ramme, regulering og relation, og de implementerede interaktioner hvor de nynnede/sang og var bevidste om stemmeføring, tempo og timing med henblik på at skabe tryghed og ro, ændre humør og at skabe samvær med god stemning og humor. Forløbet blev evalueret positivt. Medarbejderne gav udtryk for en øget faglighed, forbedret relation til personen med demens, nye muligheder for samarbejde med kolleger og pårørende, og tilfredshed med teori, øvelser og faglig sparring samt med kursens underviser. Lederne vurderede at både demensramte og medarbejdere havde et positivt udbytte af forløbet med øget trivsel hos begge parter og ønskede fortsat undervisning i PAMI.

Pilotprojektet er baseret på et casestudie og fundene kan derfor ikke generaliseres, men vi kan pege på at det i dette tilfælde var muligt at ændre omsorgspraksis og øge faglige kompetencer. Medarbejderne tog nye teorier og nye faglige termer til sig som gjorde at de kunne sætte ord på omsorgshandlinger. Det antyder øget trivsel hos både medarbejdere og personer med demens.

Kompetenceudvikling kan være vanskelig i en hverdag hvor tiden er knap og arbejdsopgaverne komplekse, og det kan virke som et ekstra pres for medarbejdere at skulle deltage i et undervisningsforløb og være åbne for læring. Der ser ud til at den praksisnære undervisning, der var integreret som kortere teorigange, øvelsesgange eller faglige sparringer, gjorde det muligt at tilegne sig den nye viden i et tempo hvor det kunne integreres i hverdagen og omsættes til faglige handlinger. Med oplevelsesbeskrivelserne fik medarbejderne støtte til at sprogliggøre det, der lykkedes i omsorgen og som ellers var svært at forklare. Ad den vej blev faglig vidensdeling kolleger imellem styrket. Musikterapeuten pegede på logistiske udfordringer, og muligvis er det mere vanskeligt at tilrette undervisning fordelt i små dryp over flere uger og få vagtplanen til at gå op, end at afholde to hele kursusdage. Der er derfor fortsat brug for at undersøge hvordan undervisningen tilrettelægges mest hensigtsmæssigt og på en måde så læringsudbyttet er størst.

PAMI er ikke musikterapi, men er hverdagsinteraktioner som er musikalske og afstemte til den enkelte person. Det er måder at være sammen på som alle kender til, men som her gøres bevidste og forklares i et sprog med enkle, faglige begreber. Det fremgår af analysen at medarbejderne tager den teoretiske forståelse til sig og får en bevidsthed om deres måde at interagere på, som igen støtter dem i at videregive deres interaktioner som faglige handlinger.

Når vi i projektet undersøgte udvikling af omsorgskompetence, bliver forståelse af læring vigtigt. I teorigrundlaget for PAMI tages udgangspunkt i transformativ læring (Mezirow, 2012; Ridder & Krøier, 2022b). Udgangspunktet er at invitere medarbejdere til at erfare hvordan de selv blev påvirket af musik og sang. Spørgsmålet er om de nye indsigter kan skabe faglig viden der kan transformere praksis og føre til at medarbejderne inddrager sig selv på nye måder. Det er et gennemgående tema, der viser sig i analysen, at medarbejderne har fokus på at skabe tryghed og indgå i et samvær. Medarbejderne beskriver hvordan det øger samarbejdet med personen med demens i daglige gøremål og i den personlige pleje, hvilket en af medarbejderne beskriver som nærende. Det peger på relevansen af i fremtidige studier at undersøge om denne form for kompetenceudvikling hos medarbejdere kan øge trivsel for begge parter. Med øget trivsel i omsorgskulturen formoder vi at det vil spejle

sig som en afsmittende effekt på en række parametre, herunder øget livskvalitet hos demensramte, færre konfliktfyldte plejesituationer, øget arbejdsglæde hos medarbejdere og heraf mindre sygefravær, og endelig en målbar reduktion af antipsykotisk medicin til demensramte. Med pilotprojektet her vil vi derfor pege på relevansen for og nødvendigheden af yderligere forskning i metoder, der som PAMI, fokuserer på at støtte medarbejdere i at udvikle en omsorgsfuld kultur på plejehjem.

Konklusion

Vi kan konkludere at medarbejderne i casen med afsæt i et undervisningsforløb formår at implementere PAMI i omsorgen for personer med demens på plejehjem. Det gør de ved at nynne og synge i den daglige omsorgspraksis, og gennem trykke, genkendelige interaktioner hvor de er fagligt bevidste om toneleje og kropssprog, og hvordan det kan medvirke til at ændre humør og skabe samvær. Medarbejderne oplevede en øget faglighed, forbedret relation til personen med demens og nye muligheder for samarbejde med kolleger og pårørende. Det bidrog ifølge lederne til øget trivsel hos både demensramte og medarbejdere, og de vurderede det som meningsfuldt at flere medarbejdere uddannes i PAMI. Med dette pilotprojekt ser vi potentialet til yderligere forskning i hvordan kompetenceudvikling af medarbejdere kan bidrage til en omsorgsfuld kultur på plejehjem for mennesker med demens.

Referencer

AlzF (2023). *Demensområdet har brug for en ny plan.*

Anbefalinger til en ny demenshandlingsplan. Alzheimerforeningen, Ældre Sagen, FOA, Pårørende i Danmark og Roche Danmark. Tilgængelig på <https://www.aeldresagen.dk/presse/viden-om-aeldre/oevrige/2023-demensomraadet-har-brug-for-ny-plan>

Anderson-Ingstrup, J. (2020). *A Flexible Fit. Developing a suitable manual framework for Person Attuned Musical Interaction in dementia care through a realist approach.* Ph.d.-afhandling. Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet.

CARE (2013). *Case report guidelines.* Tilgængelig på <https://www.care-statement.org/>

DSM-5 (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5-TR).* American Psychiatric Publishing.

Epstein, I. (2010). *Clinical data-mining: Integrating practice and research.* Oxford University Press.

Social- og Ældreministeriet (2022). Spørgsmål nr. 312 til ministeren. Tilgængelig på <https://www.altinget.dk/aeldre/ministersvar/84637>

Gerring, J. (2017). *Case study research. Principles and practice* (2. udg.). Cambridge University Press.

Haunch, K., Downs, M., Oyeboode, J. (2022). Leading by example: nursing home staff experiences of what facilitates them to meaningfully engage with residents with advanced dementia. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 37, 1-13. doi: 10.1002/gps.5805

Husted, Jørgen (2013): *Etik og værdier i sygeplejen.* Hans Reitzels Forlag

Jørgensen, K. (2016). Demens underdiagnosticeres på plejehjem. *Nationalt Videnscenter for Demens.* Tilgængelig på <https://videnscenterfordemens.dk/da/nyhed/demens-underdiagnosticeres-paa-plejehjem>

Krøier, J. (2022). *Exploring Person-Attuned Musical interaction in Dementia Care.* A flexible research design. Ph.d.-afhandling. Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet.

Løgstrup, K. E. (1957). *Den etiske fordring.* Gyldendal

Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning.* Jossey-Bass.

Moniz-Cook, E., Vernooij-Dassen, M., Woods, B., Orrell, M. (2011). Psychosocial interventions in dementia care research: The INTERDEM manifesto. *Aging & Mental Health*, 15(3), s. 283-290.

Munk Madsen, N. M. (2000). *Musik til krop og samvær – et bevægelsesprogram tilrettelagt for svage ældre.* Dafolo. Tilgængelig på <https://munkmadsen.dk/musikterapi.html>

Ramian, K. (2012). *Casestudiet i praksis* (2. udg.). Hans Reitzels Forlag.

Ridder, H. M. O. (2022). Musikterapi. I Øksnebjerg et al. *Forstå Demens.* Hans Reitzels Forlag

Ridder, H. M. O., & Bonde, L. O. (2014). *Musikterapeutisk forskning: Et overblik.* I L. O. Bonde (red.), *Musikterapi: Teori - Uddannelse - Praksis - Forskning: En håndbog om musikterapi i Danmark* (1. udg., s. 407-425). Forlaget Klim.

Ridder, H. M. O. & Fachner, J. (2016). Objectivist case study research. Single subject and small N research. I B. Wheeler (Red.). *Music therapy research* (3. udg.). Barcelona Publishers.

Ridder, H. M. O. & Krøier, J. K. (2022a). *Kursusbeskrivelse. Musikalsk interaktion i demensomsorgen. Information til ledelse og kursusansvarlige.* Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet. Tilgængelig fra www.pami.aau.dk

Ridder, H. M. O. & Krøier, J. K. (2022b). *Stemning. Musikalsk interaktion i demensomsorgen.* Gyldendal.

Ridder, H. M. O., Krøier, J. K., Anderson-Ingstrup, J., & McDermott, O. (2023). Person-attuned musical interactions (PAMI) in dementia care. Complex intervention research for constructing a training manual. *Frontiers in Medicine*, 10, 0-13. [1160588]. <https://doi.org/10.3389/fmed.2023.1160588>

Sundhedsstyrelsen (2019). *National klinisk retningslinje for forebyggelse og behandling af adfærdsmæssige og psykiske symptomer hos personer med demens.* Tilgængelig på www.sst.dk

Wedin, L. & Sandell, R. (2008). *Psykologiske undersøgelsesmetoder – en introduktion.* Forlaget Klim.

Yin, R.K. (1994). *Case Study Research: Design and Methods* (2. udg.). Thousand